

Datum: 28.08.2020

Medij: Ekspres

Rubrika: Bez naslova

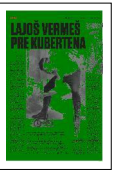
Autori: Redakcija

Teme: manifestacije važne za Mađare u Vojvodini

Naslov: LAJOŠ VERMEŠ PRE KUBERTENA

Napomena:

Površina: 2472

Strana: 22,23

EKSPRES/SPORT

office@ekspres.net

www.ekspres.net

facebook.com/medeljniexpres/

LAJOŠ VERMEŠ PRE KUBERTENA

PIŠE ZORAN
ŠECEROV

Olimpijske igre počele su se prirediti, kazuje istorija, još 776. godine pre Hrista. Od mnogobrojnih ličnosti koje se pominju kao osnivači Igara najpopularniji je mit o Pelopu. Njegovu uverljivost, tvrde hroničari, potisnuo je mit o Herkulu kao utemeljivaču Igara. Zapisano je i da je 776. godine pre naše ere Olimpija bila najvažnije sportsko borilište na Peloponezu, kao i da je 374. godine Teodosije Veliki, uprkos velikoj popularnosti, zabranio olimpijska takmičenja jer su sve više bila izvor nemira i nereda.

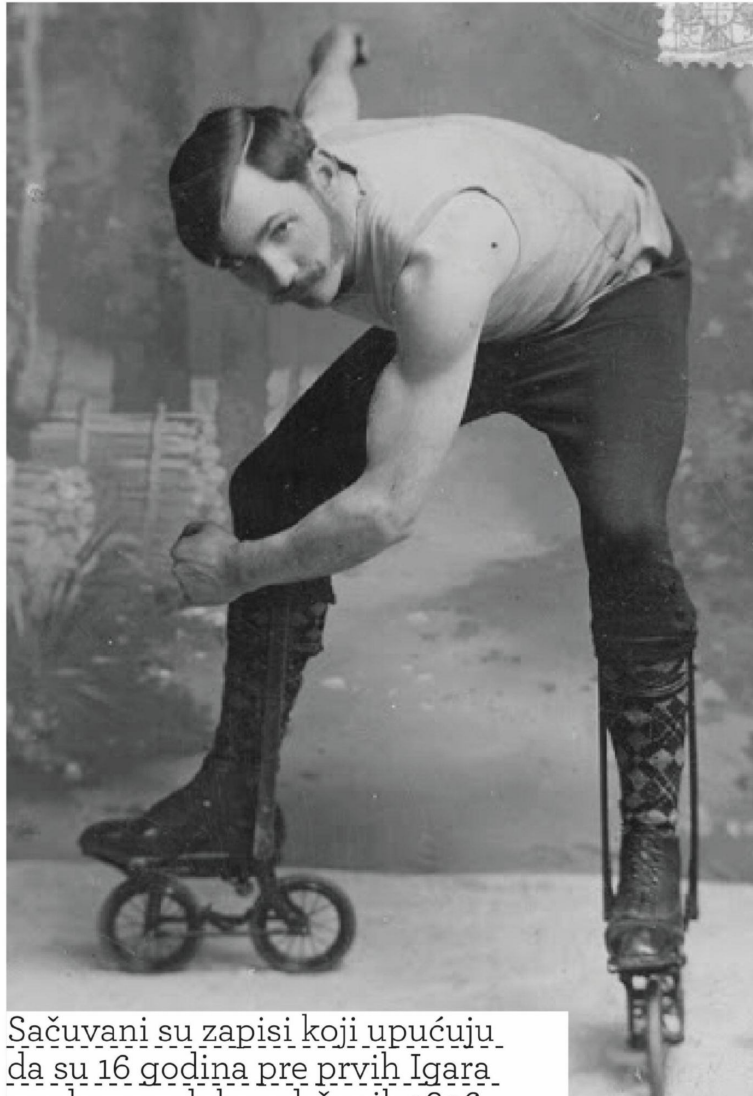
Tek 1896. godine Olimpijske igre su se obnovile kao igre modernog doba. Doduše, bilo je i ranije sličnih pokušaja, najviše u Grčkoj, ali bez uspeha. Ono što nisu uspeali Grci, jeste francuski baron Pjer de Kuberten. Zahvaljujući velikoj upornosti, on je ideju nalik na utopiju pretvorio u realnost. Da li je baš tako?

Neki zapisi upućuju na to da je san o Olimpijskim igrama modernog doba došao deceniju i po ranije. Tačnije 16 godina pre Prvih igara modernog doba održanih 1896. u Atini. Reč je o nadmetanjima koja su zapravo bila preteča Olimpijskih igara. Da su nastavljen, danas bi se na Paliću nadomak Subotice obeležavala njihova 140. godišnjica.

Sve je počelo dalekog 26. avgusta 1880. i trajalo je tri dana. Na programu prvih Paličkih sportskih igara, beleži istorija sporta, održana su takmičenja u tri discipline: rvanje, skok udalj i bacanje kugle.

„Prvo takmičenje je bilo zaista veoma skromno. Međutim, svake sledeće igre bile su programski bogatije i po broju učesnika masovnije. S vremenom su dobile epitet internacionalnog takmičenja sa nekoliko stotina takmičara i više hiljada gledalaca. Oni su na ovaj događaj dolazili posebnim vozovima iz Segetina i drugih gradova u svečanim odelima, tako da su sportske igre u jednom periodu bile glavna atrakcija Palića. Osvajači medalja su bogato nagrađivani, a koliko su igre u sportskom smislu bile bitne za ovaj deo Evrope i sportiste željne slave dokaz je i to što su se sportska takmičenja u Pešti, Beču i drugim većim gradovima tadašnje Austrougarske usklađivala sa takmičenjima na Paliću. Po završetku igara bili su organizovani balovi“, podseća Mihajl Vermeš, subotički intelektualac i profesor matematike u penziji.

Priča o Paličkim sportskim igrama obnarodovana je 1876. odlaskom Lajoša Vermeša u Napulj, kako bi sa statue Mironovog „Bacača diska“ prekopirao dimenzije i u Subotici napravio isti takav sportski rekvizit.

Sačuvani su zapisi koji upućuju da su 16 godina pre prvih Igara modernog doba održanih 1896. u Atini bila nadmetanja koja su zapravo preteča Olimpijskih igara. Da su nastavljen, danas bi se na Paliću nadomak Subotice obeležavala njihova 140. godišnjica

Nandorom i četiri godine mladim bratom od strica Belom, Vermeš osniva Prvo subotičko gimnastičko društvo. Cilj je bio da kao sportsko društvo, dakle apsolutno legitimno, organizuje Paličke sportske igre u duhu olimpijskih načela. Neke je i sam obnarodovao. Konkretno: „Amaterom se smatra član sportskog udruženja muškog ili ženskog pola sa navršene najmanje 16 godina, tj. onaj ko se bavi fizičkim vežbanjem i takmiči se samo iz vaspitnih i zdravstvenih razloga“.

Istorija olimpijskog pokreta nije zabeležila da li su, kako mnogi tvrde, Paličke sportske igre zaista bile inspiracija Pjeru de Kubertenu, francuskom aristokratu i osnivaču olimpijskog pokreta, ali jeste da je 23. juna 1894. godine u Parizu Kuberten sazvaio skup povodom osnivanja Međunarodnog olimpijskog komiteta sa zadatkom da se već 1896. u Atini organizuju moderne Olimpijske igre. Poziv da prisustvuju ovom, kasnije se ispostavilo istorijskom događaju, stigao je i na adresu subotičkog gimnastičkog društva. Međutim, Lajoš Vermeš poziv nije prihvatio. Ljubavno se zahvalio gospodinu Kubertenu, uz objašnjenje da prednost daje organizaciji 14. Paličkih sportskih igara. Bila je to, čini se, savršeno razumljiva odluka s obzirom na činjenicu da je Palić u tom trenutku bio centar sportskog života Evrope.

Na pitanje ko je zapravo bio Lajoš Vermeš, njegov unuk Mihajl objašnjava:

„Sin advokata, bogati veleposednik, student medicine u Pešti, odličan plivač, atletičar, gimnastičar, rvač, mačevalac, biciklista, inicijator i organizator takmičenja, mecena, aktivni takmičar i veliki mislilac sporta. Strast u karakteru prema sportu i takmičenju uz nadahnuće antičkim olimpijskim igrama i generalno heleniskom kulturom učinila je da se odluči da na svom imanju organizuje Paličke sportske igre, kasnije nazvane Palička olimpijada uprkos činjenici da on ovo drugo ime nije nikada koristio. Obeležavajući 76. rođendan, se je gostima predstavio kao čoveka koji se u najranijoj mladosti verio sa sportom i ostao njegov večiti zaljubljenik.“

„Imao je samo 16 godina kada je otputovao na jug Italije. Uzeo je mere i od gvožđa izlio disk prečnika 220 milimetara sa dve trećine oštrog i jednom trećinom tupog ruba“, preporučava vrlo važan detalj gospodin Mihajl Vermeš, unuk velikog sportskog vizionara Lajoša Vermeša.

Po povratku iz Italije, voden idejom da se nastavi tradicija antičkih Olimpijskih igara, sa dve godine mladim bratom

Datum: 28.08.2020

Medij: Ekspres

Rubrika: Bez naslova

Autori: Redakcija

Teme: manifestacije važne za Mađare u Vojvodini

Naslov: LAJOŠ VERMEŠ PRE KUBERTENA

Napomena:

Površina: 2472

Strana: 22,23

23

U priči o liku i delu Lajoša Vermeša postoji onaj mali dodatak koji potvrđuje istinu da se neke stvari saznavaju sasvim slučajno. Zahvaljujući knjižici koju je 2016. godine izdao Olimpijski komitet Mađarske, otkrio je podatke koji mu nisu bili poznati.

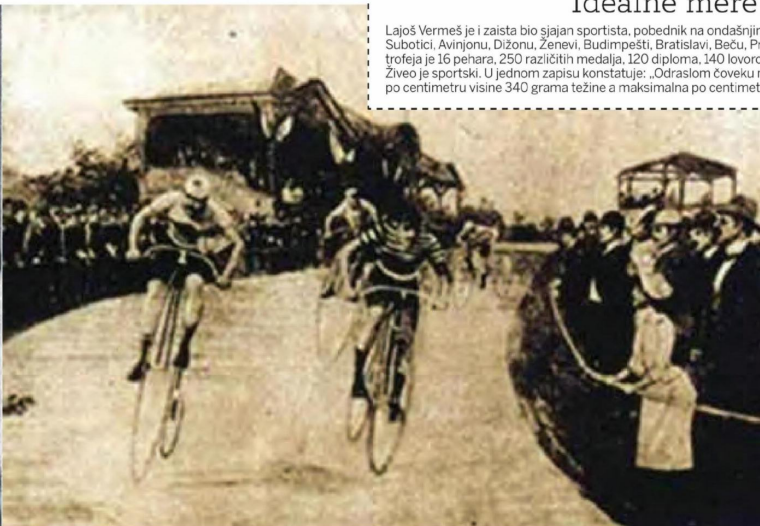
Naslov knjige je "Lajoš Vermeš, prvi mađarski fotograf". Autor dokazuje da je deda Lajoš 1879. konstruisao mašinu koja statičnu sliku čini pokretnom. Slična mašina u tom trenutku postojala je samo u Americi.

I sa ove distance jasno je da pogotovo za ono vreme komplikovanu organizaciju Paličkih sportskih igara nije na sebi mogao da preuzme makar ko. Bio je to pionirski poduhvat Lajoša Vermeša i to u vremenu kada se još uvek nije ozbiljno razmišljalo o obnovi modernih Olimpijskih igara.

U nekim dokumentima piše da u pojedinih disciplinama iz programa Paličkih sportskih igara nisu postojale zvanične propozicije. Organizatori su ih zato sami kreirali zarad čega je u svemu, gledano današnjim očima, bilo i simpatičnih neobičnosti", govori Mihalj Vermeš.

Paličke sportske igre održavane su u leti i zimi. U zimskom programu, između ostalog, bile su i discipline kizanja, jedrenja po ledu, bacanje kugle uvis...

Naravno, Lajoš Vermeš je i na ovom zadatku bio pionir. Peaton, jedna od najzanimljivijih i najzahtevnijih disciplina iz programa igara, organizovana je na antički grčki način. Takmičari su morali da pokažu veštinu bacanje diska i koplja, trčanja, skoka udalj i rvanja uz nošenje originalne opreme. Zanimljiva su bila i pravila koja su važila u nekim bakaćim disciplinama. Konkretno, kod bacanja diska nije se merila samo daljina već je trebalo pogoditi i obeležiti cilj. Kod bacanja tega, osim daljine, merila se i visina, dok u boksu cilj nije bio da se protivnik nekavutira već da se kao i u mečevanju izađe na tuš. Kod plivanja s preprekama, prepreke su bili balvani koji su plutali po vodi, pa je takmičar na stazi za veštinu plivanja morao da pokaže i koliko je vešt ronilac. Posebna

Sablja kralja Aleksandra

Saradnja između Paličkih sportskih igara i Beograda počela je još 1884. godine", kaže subotički sportski novinar Bole Spajić. "Ostalo je zabeleženo da su dva službenika i jedan trgovac iz Beograda 1884. uzeli učesće u takmičenju čime su doprineli da Igre dobiju međunarodni karakter."

"Kada je službovao kao profesor u Kluzi, Lajoš Vermeš zatekao je poziv kraljevskog dvora iz Beograda da bude učitelj mečevanja kralju Aleksandru Obrenoviću. Naravno, deda je sa radošću prihvatio poziv i bio je šest nedelja na kraljevskom dvoru u Beogradu učitelj mečevanja. U subotičkom Muzeju i danas se čuva pozlaćena sablja na kojoj je ugravirano ime kralja Aleksandra koju je deda dobio u znak zahvalnosti što je kao učitelj mečevanja radio na srpskom dvoru", priča Mihalj Vermeš.

Istorija beleži i da su 21. i 22. jula 1990. subotički sportisti bili gosti Beograda pod patronatom kralja Aleksandra. Gosti su iz Subotice do Novog Sada putovali vozom da bi posle brodom stigli do pristaništa u Beogradu. Ostalo je zapisao i to da su za vreme gostovanja bili smešteni u hotelu „Pariz“.

Lajoš Vermeš je u prestonici Kraljevine Srbije trčao na stazi od 1.025 metara. Kralj Aleksandar lično mu je čestitao pobjedu. Na istom gostovanju Nikola Matković je kralju kao poklon predao fudbalsku loptu čime je ozvaničio početak igranja fudbala u Beogradu. Subotičani su te godine osnovali Fudbalski klub Bačka, najstariji fudbalski klub sa ovih prostora.

atrakcija bili su skok uvis i skok s motkom jer su učesnici prilikom skoka koristili trambolini.

Za potrebe igara Lajoš Vermeš je 1882. izgradio i prvu asfaltnu biciklističku stazu u ovom delu Evrope, odnosno Mađarskoj. Nešto slično još su imali samo Nemci i Englezi. Staza je bila elipsastog oblika duga 500 metara. Dohla je ime „Zatvorena arena“ zato što su je okruživale tribine sa sedišta. Iste godine Vermeš je od sopstvenih sredstava na obali jezera sagradio i objekta za smeštaj takmičara. Prvo „Sovinu kulu“ sa 60 ležaja

a odmah zatim pored nje i vilu „Lujza“ namenjenu majci. Oba ova objekta i danas postoje. Vila „Lujza“ je hotel, dok je „Sovinu kula“ prepunjena zvonu vremena. Subotičani, odnosno stanovnici Palića ova dva zdanja u šali nazivaju prvim olimpijskim selom na svetu. U isto vreme Lajoš sebi izgradio takozvanu Vermeš vilu koje danas nema.

Za ove dve investicije deda je potrošio milion ondašnjih forinti. Poređenja radi, godišnja plata tadašnjeg službenika je 300 forinti", kaže Mihalj Vermeš.

Zasad svega toga iz ondašnje Pešte su u Suboticu pristizali poprilično disonantni tonovi uz diskretnu potcenjivačku priču o tome kako se na Paličkim igrama bogati takmičers običnim svetom. Dokaz

Zanimljivo je izdvojiti i šta je o svemu pisala tadašnja lokalna štampa. U tekstu publikovanom 1894. zabeleženo je "da na Vermešovom imanju u Ahionu (Domu atletu) u funkciji smeštaja i ishrane sportista postoji 26 objekata".

Subotičani danas s ponosom upiru pogled u Riblju čardu, jedan od relikvija preostalih objekata od 26 pomenutih, u kojoj gosti Palića uživaju u gurmanskim specijalitetima, a da nisu ni svesni da je to nekada bila fiskulturna sala. Postoji takođe i zapisana priča o tome da se olimpijsko selo zaključavalo u 21 sat, ali i da je za one koji su kasnili izbacivan konopac kako bi mogli da se popnu do prozora i uđu u sobe. Hroničari tog vremena, ne krijući divljenje, beleže i podatke "kako je Lajoš Vermeš 1891. godine iznajmio brod da bi se za učesnike igara i goste prikazivale grčke tragedije sa glumcima iz Pešte". Kuberteni, priznate, nije imao ove i ovakve ideje ali su ih u 20. veku domaćini Olimpijskih igara koristili kao svoj izum.

"Filozofija Lajoša Vermeša je bila da sport mora biti dostupan svakom čoveku kao sastavni deo svakodnevnog života. To je u ono vreme bila smeja, napredna, demokratska ideja i u suprotnosti sa utemeljenim evropskim malograđanskim razmišljanjem da je sport zapravo privilegija plemića i bogatih ljudi", kaže Mihalj Vermeš.

Zasad svega toga iz ondašnje Pešte su u Suboticu pristizali poprilično disonantni tonovi uz diskretnu potcenjivačku priču o tome kako se na Paličkim igrama bogati takmičers običnim svetom. Dokaz

Idealne mere

Lajoš Vermeš je i zaista bio sjajan sportista, pobednik na ondašnjim takmičenjima održanim u Subotici, Avinjonu, Dizonu, Zenevi, Budimpešti, Bratislavi, Beču, Pragu, Gracu... U njegovoj riznici trofeja je 16 pehara, 250 različitih medalja, 120 diploma, 140 lovorovih venaca... Živeo je sportski. U jednom zapisu konstatuje: „Odraslom čoveku minimalna težina treba da bude po centimetru visine 340 grama težine a maksimalna po centimetru visine 530 grama težine“.

kralj. Ivan Sarić je jedan od velikana sporta koji su se afirmisali na Paličkim sportskim igrama. Istorija sporta ga pamti kao odličnog biciklistu, dobro je igrao i fudbal, ali ono po čemu je ostao zapamćen za sva vremena jeste da se 1910. godine prvi na Balkanu, kao pilot vinuo put neba u svom avionu koji je danas izložen u Muzeju vazduhoplovstva u Surčinu.

Gustav Šimoković je bio poznati rvač, a po završetku karijere i sjajan rvački trener. Njegov učeni su, između ostalih, nekadašnji svetski šampion Sreća Damjanović kao i olimpijski šampion Davor Štefanek. Njegova ćerka, pesnikinja Marija Šimoković, autor je lirskog romana s naslovom "Veloispod gospodina Vermeša".

"Deda je jako puno para potrošio na organizaciju Paličkih sportskih igara. Najviše za izgradnju sportskih i drugih objekata, ali i za visoke novčane nadoknade pobednicima. Veliki broj posetilaca na Igrama, njih oko 10.000, inspirisao ga je i da finansira izgradnju tramvajske pruge između Subotice i Palića. Ovom poslu, na njegovu nesreću, nije bio dovoljno vičan. Finansijski je izgrana i olimpijski šampion Davor Štefanek. Njegova ćerka, pesnikinja Marija Šimoković, autor je lirskog romana s naslovom "Veloispod gospodina Vermeša".

Prvi subotički električni tramvaj, jedna od relikvija koji nije imao fazu tramvaj sa konjskom vučom, pušten je u saobraćaj 1897. Bio je u funkciji od 7. septembra 1897. do 2. aprila 1974. kada je bez pravog razloga ukinut. Lajoš Vermeš imao je doživotnu besplatnu kartu, što je smatrao malom ironijom sopstvene zablude.

"Posle bankrotstva 1895. deda je prihvatio poziv iz Kluzi da bude profesor gimnastike na Univerzitetu koji je nosio ime cara Franje Josipa. U Rumuniji je živeo sve do 1914. kada se vratio na Palić. Iste godine Paličke sportske igre zauvek su prestale da postoje zbog početka Prvog svetskog rata.

Pod okriljem Paličkih sportskih igara zaista su poznatiji poznati sportisti koji su slavili u subotičkom sportu i slavu sporta upušte pronašli širom zemlje i sveta. Jedan od njih je i Đuro Stantić, izuzetno talentovan sportista i vrhunski takmičar u brzom hodanju koji se krajem 19. veka dokazao na Paličkim sportskim igrama. Istina na tom prvom takmičenju održanom 1900. godine sudi, je nisu dozvolile da se takmiči u brzom hodanju jer je na start došao u čizmama i civilnom odelu. Ljut, Stantić je prešao spoljni duži krug izvan obeležene staze paralelno sa takmičarima i pobedio. Od tog trenutka brigu o njemu preuzeo je dokazani trener Nikola Matković, što se pokazalo kao pun pogodak. Jedan od najvećih Stantićevih uspeha je trijumf u brzom hodanju na stazi od 75 kilometara na takmičenju održanom 1901. godine u Berlinu.

Bila je to prva zlatna medalja za jednog subotičkog sportistu na internacionalnim takmičenjima. Osim trijumfom, evropsku sportsku javnost Stantić je fascinirao i rezultatom. Stazu, čiji je prošao za 8:16,24 sati, što znači da je prosečno preletio 9,3 kilometra za sat. Pet godina kasnije opet je napravio fantastičan rezultat. Na takozvanim međuoimpijskim igrama održanim u maju 1906. u Atini, stazu od 3.000 m prešao je za 15:13,03 minuta. Na ovom rezultatu lično mu je po ulasku u cilj čestitao i tadašnji grčki

Posle oslobođenja 1945, šetaliste pored obale Paličkog jezera dobilo je ime Obala Lajoša Vermeša. Pola veka kasnije, 31. jula 2004. godine, na prostoru između Ženskog štanda i Riblje Garde podignut je spomenik sportskoj javnosti izliven u bronzi s pogledom na jezero. Oni su autor akademski vajar Vera Grbić Počuča. U tom pogledu, uveravaju dobrana meri i maštoviti, prepoznaje se neizmerna ljubav i odanost, požrtvovanje i idealizam, ali i doza naivnog verovanja koja je u pitanju sport koji je ovom čoveku, očigledno, bio sve u životu. Postao je žrtva sopstvenih ideala.

